

Editorial

Публикационна активност и популяризиране на психоанализата в България до 40-те години на ХХ век. Полемички между фройдисти и не фройдисти: Исторически ракурс

Publication Activity and Promotion of Psychoanalysis in Bulgaria until the 1940s. Controversies between Freudians and non-Freudians: A Historical Perspective

Stoil Lyubenov Mavrodiev*^a

[a]Department of Psychology, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

Резюме

В настоящата статия се изследва публикационната активност и популяризирането на идеите на З. Фройд от българските психоаналитични автори, работили активно в периода 20-те – 40-те г. на ХХ век, когато е апогей на психоаналитичното движение в България. С установяването на комунистическата власт на 9.09.1944 г., страната ни попада под съветско влияние, а разпространението на психоанализата е забранено; за единствено правилна е обявена марксистко-ленинската философия. Вторият акцент е свързан с представянето на дискусиите и полемиките между фройдисти и не фройдисти. Подчертава се ролята за разпространението на психоанализата на списанията „Философски преглед“, „Златорог“ и др, чийто редактори отварят широко страниците за публикуването на психоаналитични съчинения, както и на други психологични и философски статии. Безспорен е приносът на големия философ акад. Димитър Михалчев в това отношение. Популяризирайки психоаналитичните идеи на Фройд (и много по-малко на К. Юнг и А. Адлер), а също така, пишейки свои оригинални психоаналитични съчинения, българските психоаналитично ориентирани автори допринасят за обогатяването на обществения и интелектуален живот с нови идеи, ценности, и насоки на мислене.

Ключови думи: психоанализата; България, Философски преглед, Златорог, Зигмунд Фройд, Иван Кинкел, Любомир Русев.

Abstract

This article examines the publication activity and popularization of S. Freud's ideas by Bulgarian psychoanalytic authors who worked actively in the period of the 20s - 40s of the 20th century, when it was the peak of the psychoanalytic movement in Bulgaria. With the establishment of communist power on 9/09/1944, our country fell under Soviet influence, and the spread of psychoanalysis was prohibited; Marxist-Leninist philosophy is declared to be the only correct one. The second emphasis is related to the presentation of the discussions and controversies between Freudians and non-Freudians. The role of the journals "Philosophical Review", "Zlatorog", etc., whose editors open their pages widely for the publication of psychoanalytic writings, as well as other psychological and philosophical articles, is emphasized for the dissemination of psychoanalysis. The contribution of the great philosopher Academician Dimitar Mikhalchev in this regard is indisputable. By popularizing the psychoanalytic ideas of Freud (and much less of K. Jung and A. Adler), and also by writing their original psychoanalytic works, Bulgarian psychoanalytically oriented authors contribute to the enrichment of social and intellectual life with new ideas, values, and guidelines of thinking.

Keywords: psychoanalysis; Bulgaria; Philosophical review; Zlatorog; Sigmund Freud; Ivan Kinkel; Lyubomir Rusev.

Table of Contents

Целта на настоящата статия

Дискусии и полемики между фройдисти и нефройдисти

Заклучение

References

Psychological Thought, 2022, Vol. 15(2), 1-17, <https://doi.org/10.37708/psyc.v15i2.780>

Received: 2022-09-26. Accepted: 2022-10-02. Published (VoR): 2022-10-31.

Handling Editor: Natasha Angelova, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria. *Corresponding author at: South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria E-mail: stoil_m@swu.bg

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Част от историко-психологическото познание е изследването на националните традиции в психологията. Някои от направленията в българската психология започват да се развиват непосредствено след като В. Вунд защитава независимият статут на психологията като самостоятелна наука през втората половина на XIX век. Младите българи, след като получават своето образование в Германия, се завръщат у нас и поставят началото на психологическата традиция, и по-специално на

интроспективната и експериментална психология. Периодът между 20-те – 40-те г. на XX век е времето, в което интензивно се развива психоаналитичното движение в България и това е неговият апогей. Психоанализата придобива широка популярност, българските психоаналитично ориентирани автори успяват да преведат няколко труда на Фройд, и популяризират базисните му идеи. В същото време изнасят много лекции (беседи) пред по-образована публика в цялата страна, но трябва да се подчертае фактът, че те пишат и публикуват свои научни и по-популярни статии, книги и брошури, посветени на различни въпроси на психоанализата.

Целта на настоящата статия е да се изследва разпространението на психоанализата в България в периода 20-те – 40-те г. на XX век и да се представят дискусиите и полемиките, които са водени на страниците на водещите списания, между психоаналитично ориентирани автори и техните критици, изповядващи други възгледи.

Българските автори, работещи в областта на психоаналитичната парадигма публикуват своите статии, монографии и преводи в списанията: „Философски преглед“, „Златорог“, „Българско училище“, „Училищен преглед“ и др.

Издательства (в днешният смисъл на думата) като „Печатница „Художник“, „Печатница С. М. Стайков“, „Книгоиздателство „Акация“ и др. също популяризират техните възгледи: така например печатница „Художник“ издава студията на Младен Николов „Психоанализата ключ за разбиране на душите“ (1926), „Печатница С. М. Стайков“ издава монографията на Никола Илиев „Душа, човек и човешки живот“ (1926). „Глад и либидо. Принос към психоаналитичното учение за либидото“ (1932) на Любомир Русев е публикувана от Печатница „Доверие“, а книгата му „Наследственост и възпитание“ (1935) е издадена от Кооперативна печатница „Гутенберг“ (Родителско-учителски комитет при XII Софийско народно основно училище „Царица Йоанна, № 2). Добри Чилингиров издава книгите на Любомир Русев „Основи на религиозния живот“ (1937) и „Педагогически речник“ (1936).

Списание „Златорог“, с редактор Владимир Василев и съредактори Николай Лилиев, и Сирак Скитник, отваря страниците си за литература и поезия, критически студии, статии върху изкуството, но и за статии, посветени на психоанализата. На страниците на списанието публикуват Атанас Илиев, Найден Шейтанов, Никола Шипковенски, Спиридон Казанджиев, макар, че последните двама не са психоаналитично ориентирани. В списанието публикуват стиховете си Елисавета Багряна, Николай

Лилиев, Дора Габе. Една от основните рубрики е „Статии върху философски и обществено-културни въпроси“. В списанието откриваме част от статиите на Атанас Илиев: Безсъзнателното в нашия емоционален живот (1923, кн. 5); В дълбините на сетивното (1936, кн. 8); Пол и литература (1935, кн. 8); Човекът маса като творец на нова култура (1939, кн. 9); Стадното чувство във времена като днешното (1943, кн. 3).

На страниците на сп. „Българско училище“ (1930, кн. 7; кн. 1, 2, 4, 7 от 1931) Любомир Русев публикува цикъл от пет статии, в които разгърнато популяризира теорията на Зигмунд Фройд за инстинктите и влеченията у подрастващите, и етапите, през които преминава тяхното развитие. Една от тях е посветена на „Малкият Ханс. Анализ на фобията на едно петгодишно дете“ (един от Петте случая на Фройд) (Mavrodiev, 2021). В същото списание са поместени и статиите му „Психология на детето – чудак с повишена реактивност“ (1931, кн. 7-8); „Онанистичната невроза (Опит за психологичен анализ) (1929, кн. 2).

В списание „Училищен преглед“ откриваме статиите „Авторитет и дисциплина“ (XXVIII, кн. 9) и „Религия и култура“ (година XXIX, кн. 5) на философа Атанас Илиев.

Младен Николов създава „Психоаналитична библиотека“ и през 1927 г. превежда „Върху психоанализата: 5 лекции държани по случай 20 годишнината на Clark university in Worcester Mass през септември 1909 г. от проф. д-р Зигмунд Фройд“, издадена от печатница „Пряпорец“.

Едно от най-значимите интелектуални списания е „Философски преглед“, основано от философът Димитър Михалчев. То излиза в периода 1929 – 1943 г. Списанието се отличава с плурализъм на идеи и мнения, на страниците му се водят истински полемики по различни въпроси. Основателят му проф. Димитър Михалчев (1881 – 1967) учи философия и педагогика във Висшето училище в София. По препоръка на Пенчо Славейков отива на специализация в Германия. Там се запознава с Йоханес Ремке. Става доцент във Висшето училище. Познава големи руски философи. През 1914 г. публикува „Форма и съдържание“. Става професор и член на БАН. Бил е на дипломатическа служба в Чехословакия и в СССР. През 50-те години на ХХ век по политически причини творчеството му е критикувано и обявявано за „идеалистическо, реакционно, упадъчно“. С основание може да се каже, че Димитър Михалчев си остава един от най-големите и видни философи през първите десетилетия на ХХ век.

В Уводните думи (първият брой на „Философски преглед“, 1929 г.) Димитър Михалчев заявява, че широката публика има духовен живот и потребности. Хората се интересуват не само от литература, но и от философия изобщо. „Хората случат с

очевидно любопитство и философски беседи ... стига да умее човек да им предаде съответния предмет по един достъпен начин“. Именно това е подтикът на Михалчев да основе авторитетното списание. Големият философ отчита, че интересът не е насочен само към философски въпроси, но и към въпроси на религиозното съзнание, педагогията (възпитание и образование), проблемите на „обществената философия“. Философът отчита нарастващият интерес към психоанализата и заявява, че „Философски преглед“ ще дава редовен обзор върху тия „модни умствени течения“ (Mihalchev, 1929, p. 1)

Както вече стана ясно, запазено място на страниците на „Философски преглед“ е отделено на психологията, в частност на психоанализата. Достойна изява имат автори като: Андрей Андреев, Атанас Илиев, Иван Кинкел, Любомир Русев, Иван Хаджийски, Кирил Чолаков, Никола Шипковенски и др.

Твърде разнообразна е проблематиката на българските психолози, публикували във Философски преглед: Атанас Илиев посвещава няколко статии на художественото творчество; Любомир Русев прави „Психоанализа на Ботевото творчество“ (1933, кн. 3); пише „Аутизъм в лириката на Яворов“ (1934, кн. 5); Андрей Андреев отнася психоанализата към животинската психология. Любомир Русев публикува „Войната като влечение към смъртта и сродяване с ужаса“ (1935, кн. 5). От Найден Шейтанов: „Сексуалната философия на българина“ (1932, кн. 3); „Духът на отрицание у българина“ (1933, кн. 2); „Еротични космогонии на Балкана“ (1934, кн. 3-4); „Увод в българската сексология“ (1935, кн. 5).

Любопитни са заглавия като: „Психология на старата мома“ на К. Ахчийски (1940, кн. 5); Вера Златарева публикува „Психология и социология на българската проститутка“ (1935, кн. 1) и „Душата на старата мома“ (1941, кн. 1). Атанас Илиев пише „Култ на плътта“ (Психологически опит) (1933, кн. 2) и Психология на съвременната любов (1935, кн. 2).

До последният брой на списанието 1943 г., когато е спряно по политически причини, Димитър Михалчев не изневерява на заявените цели. Той отстоява плурализма, разнообразието на теми, мултикултурализма и различните гледни точки. „Философски преглед“ не само образова широката си аудитория, то се превръща в своеобразен културен феномен.

Дискусии и полемки между фройдисти и нефройдисти

Психоанализата от самото си начало е приемана нееднозначно – от възторжено приемане, до пълно отричане, така е и у нас. От момента на нейното появяване и популяризиране в началото на 20-те г. на XX век, произведенията на българските автори са били подлагани на критика.

Част от високите стандарти в научното общуване са полемиките и дискусиите между авторите, отстояващи различни научни позиции. На страниците на списания като Философски преглед и др. се разгръщат интересни полемки и интелектуални двубои между психоаналитици и критици на психоанализата (Mavrodiiev, 2017; 2021).

През 1930 г. в статията „Психоаналитичното учение на Фройд“ (Философски преглед, 1930, кн. 2) Михаил Димитров прави критика на психоанализата. Друга негова критична статия е „За и против Фройд“ (Философски преглед, 1930, кн. 2). В статията „Масовата психология в психоаналитично осветление“ (Философски преглед, 1941, кн. 2) М. Димитров критикува психоаналитичното обяснение на социално-психологически явления и социалния живот.

Критик на психоанализата е Кирил Чолаков. През 1947 г. той издава книгата „Психоанализата на Фройд в критично осветление“.

Стою Стоев е друг изявен противник на психоанализата у нас. През 1969 г. излиза книгата му „Фройдизмът и преодоляването му в България“, изд. БАН. В нея Фройд е определен като „един от изразителите на упадъчните и реакционни тенденции в буржоазната идеология от епохата на империализма ... фройдизмът като социална теория е изцяло умозрителна и реакционна“. Но все пак се признава, че „теорията на Фройд в частно научен аспект заслужава известно внимание“ (Stoiev, 1969, p. 44)

Според Стою Стоев, първите крачки на И. Кинкел са били скромни в противопоставянето на марксизма, но

...щом буржоазията укрепи силите и позициите си у нас, Иван Кинкел показва истинския си лик и този на прокарваната от него фройдистка идеология....Така фройдизмът се оказва едно много подходящо идеологическо оръжие ... за подяждане на марксистките идеи (Stoiev, 1969, p. 53).

В този дух, и от такива идейни позиции, Стоев продължава линията на критика в цялата си книга.

Критици на фройдизма след 1944 г. (освен посоченият по-горе С. Стоев) стават Н. Шипковенски и Ат. Илиев, макар, че първоначално те са били повлияни от психоанализата. Но най-силната критика идва от философи – марксисти като Михайл Димитров, а също Асен Киселинчев, който очертава новата линия на развитите на обществото. От медицинските среди, отявлен противник на психоанализата е психиатърът д-р Христо Т. Димитров.

Едни от основните критици (съвременници на И. Кинкел, Л. Русев) са Михайл Димитров и Димитър Михалчев.

Полемиката между Иван Кинкел и Михаил Димитров

Кой е Михаил Димитров?

Михаил Димитров (1881 – 1966) е роден в с. Чупрене, следва философия в Швейцария и Югославия, завършва образованието си в Софийския университет през 1907 г. – философия и педагогия. От 1921 г. Е асистент по експериментална психология. Т 1941 до 1943 е частен доцент в СУ. Става професор. Водил е лекционни курсове върху: усещанията; представите; паметта; идеята за безсъзнателното в психологията. В периода 1949-1956 е подпредседател на БАН. В биографията му е отбелязано, че е един от най-изявените противници на психоанализата, воюващ с нея от позициите на марксистката философия. То е един от най-изтъкнатите изследователи на Ботев и неговото творчество (Collective, 2000)

„Психоанализ в социологията“ (Kinkel, 1926a) е статия, отговор на Иван Кинкел на критиката, отправена към него от Михаил Димитров. В началото на своя отговор на М. Димитров, Кинкел отбелязва, че М. Димитров неточно и изкривено представя идеите му относно психоанализата на религията (в частност социологията). Димитров не е могъл да разбере концепцията на автора (Кинкел).

Димитров не е разбрал идеята на Кинкел за Vaterkomplex и я е изтълкувал погрешно (Kinkel, 1926 a). Ето как е разбрал и изложил в своята статия М. Димитров като основни положения от труда на Кинкел: у детето има греховно полово влечение към родителите; то се срамува от тая греховност, когато порасне детето пропъжда това срамно влечение в подсъзнанието; тая срамота и грехота във формата на Vaterkomplex все пак продължава да играе съдбоносна роля в по-нататъшния живот, както на отделни хора, така и на обществото; проекция на това потиснато, подсъзнателно греховно полово влечение към бащата е религията....“.

Очевидно е, казва Кинкел, че едно такова разбиране няма нищо общо с това, което той е написал в своята студия за произхода на религията.

Кинкел отбелязва, че в неоснователната критика срещу него, М. Димитров, „като не е могъл да разбере концепцията на автора, той е разсякъл живия организъм на идеологията му на дребни части, в които често няма никакъв смисъл, смесил ги е в една безсмислена каша и върху тази мъртва и безформена каша е почнал да нанася критичните си удари“. Действително, подходът на М. Димитров е парциален, той не подхожда гещалтно към труда на Кинкел, което, според нас, е неправилен методологичен подход.

Разбирането на М. Димитров, според Кинкел, е детинско и наивно

... ние искрено съжаляваме г-н Димитров ... Г-н Димитров се е нагърбил с една непоносима за него задача ... не изучил още достатъчно нито социологията, нито психологията, които разбира извънредно опростено и примитивно, той се опитва да критикува цяло едно учение, авторитетно направление в съвременната психология, което не може да разбере. (Kinkel, 1926 a, p. 108).

По отношение на бащиния комплекс, психоаналитикът отговаря, че използва понятието, за да обясни инфантилния сексуализъм и еротика при религиозната психоза и религиозната психопатия, т.е. става въпрос за сексуално-регресивни черти у индивида.

А пък г-н Димитров помислил, че инфантилното либидо и сексуализъм авторът слава в основата на цялата религия. Ето как разбира г. Димитров научните построения. (Kinkel, 1926 a, p. 108).

Отговорът е емоционално обагрен, често четем, че г-н Димитров не разбира, държи се менторски, поучава високомерно автора.

Според Кинкел, М. Димитров се заловил да търси у автора всевъзможни противоречия, например за идеята за произхода на Бог.

Друг момент, който отхвърля нашият психоаналитик, е че Михаил Димитров оспорвал разликата между анимизмът и магията. Г-н Димитров разбрал, че „автоматичното проектиране на бащини комплекс е характерно само за религията“ (Kinkel, 1926 a, p.113). И Кинкел оборва това неправилно тълкуване на неговите идеи от страна на М. Димитров.

Спорът е и по отношение на авторитетите и абсолютната власт и др. въпроси, разглеждани в трудовете на Кинкел. За да характеризира разбиранията на М. Димитров, в края на студията – отговор, ученият припомня това, което е казал в свое произведение, че „наивен ще бъде онзи социолог, който мисли, че една система на светоразбирането сменя напълно друга... както се вижда, тези думи са се оказали напълно пророчески за М. Димитров“.

Полемиката между двамата продължава и в статията – отговор „Събарянето на аналитичната психология от г. Михаил Димитров“, С. 1926.

Иван Кинкел отбелязва два факта: първо – нарастването на интереса към психоанализата в България през първите десетилетия на XX в. и второ – че като никое друго направление, срещу нея са насочени много критики, но тези критики са неточни поради факта, че не се познава в дълбочина психоаналитичната теория. Още повече, че по това време е имало малко преведена психоаналитична литература, в частност – произведения на Фройд. Но нашият психоаналитик вижда причина за тази ожесточена критика към психоанализата във факта, че тя прониква дълбоко в кътчетата на човешката душа и изважда скритата и може би не толкова добра страна от нашата природа.

Критиките към психоанализата са били и по посока на това, че тя искала да унищожи религията и изкуството, тъй като разкрива дълбоката им същност именно чрез психоаналитичната перспектива.

Дискусията на Иван Кинкел с асистент (по това време) Михаил Димитров идва от критика на М. Димитров на психоаналитични произведения на Кинкел, поместена в книга II на списание „Българска мисъл“.

Както и в предишния отговор на Иван Кинкел, така и тук, се твърди, че критиката на Димитров е неоснователна. Това е така, защото Димитров прави критични бележки върху четирите труда на Кинкел „само върху отделни, свършено произволни и без логична връзка извадени от тук-от там мисли и положения“ (Kinkel, 1926 b, p. 1). Опирайки се на мнения на читатели, Кинкел отбелязва, че М. Димитров не е изложил концепцията на автора коректно, а си е позволил критиките, така читателите не са могли да се ориентират в неговата критика.

Поради тази причина, за да отговори на критиките, нашият социолог и психоаналитик представя подробно на читателите основните тези и моменти от своите произведения „Към въпроса за психологическите основи и произхода на религията, 1921; Наука и

религия в светлината на психоаналитичната социология, Университетско издателство и популярно издание от 1923 и 1924 г. Тъй като ние сме разгледали тези произведения, тук няма да представяме отново тезите на Кинкел, а ще се спрем върху „Критиката върху критичните бележки на г. Михаил Димитров“ (Kinkel, 1926 b, p. 65).

Според Кинкел, М. Димитров не е разбрал идеята за Vaterkomplex. М. Димитров пише, че „когато в детето се роди нравствената личност и му станат ясно нравствените закони, а от там и греховността на неговото сексуално влечение към бащата, Vaterkomplex се изтиква от съзнанието и минава в областта на подсъзнателното“. За Кинкел такова разбиране е „идеалистически абсурд в духа на една вулгарна морална проповед; психоанализата никога не е изказвала такава мисъл“. Психоанализата, продължава авторът установява съвсем друго нещо:

...че инфантилната еротика с нейните прояви бива заместена у нормалния човек от зрелите полови функции и нормален полов живот.... само в патологични случаи може да се запази инфантилно-еротичния бащин или майчин комплекс. (Kinkel, 1926 b, p. 65).

По-нататък Кинкел оспорва анализът и изводите на М. Димитров относно социалните измерения на този комплекс.

М. Димитров търси „невъзможни противоречия“ (Kinkel, 1926 b, p. 69), те са свързани с анализите му относно произхода на монотеизмът. Отново ученият оспорва заключенията на опонента си.

Друг пункт, който оспорва М. Димитров е разликата между анимизма и религията (Kinkel, 1926 b). Ето как разбира разликата между анимизма и религията Димитров (представено от Кинкел): „оказва се, че разликата се състои в това, че автоматичното проектиране на бащиния комплекс е характерно само за религията....“. Кинкел пише, че Димитров разбира този въпрос опростено и повърхностно, в своите произведения той (Кинкел) твърди друго. Нашият автор отговаря, че бащиния образ (и той е развил това в своите трудове) го има и в анимизма, а именно в първия му стадий – тотемизма и в почитането на духа на бащинските образи (Kinkel, 1926 b).

Психоаналитикът пише, че някои от мислите на М. Димитров са безсмислени, просто сбор от думи.

Спорът между двамата е и по отношение на идеята за единния Бог у евреите. Освен това Димитров „опитва да обори паралелизма, който е намерен и обяснен от психоаналитичната школа между бредовите идеи, халюцинации и други духовни

проекции на душевно болните от една страна, и прастарите анимистично представи и понятия от друга“ (Kinkel, 1926b). Димитров оспорва този паралелизъм и функционирането на проекционния психомеханизъм. Отговорът на Кинкел е разположен на стр. 82-84, той се позовава и на произведения на Фройд.

Според Кинкел, Димитров разбира „забавно задачите на научната критика. Той (Димитров) малко разбира духът на науката (Kinkel, 1926 b).

Димитров сочи в своята критика, че Кинкел е „станал смешен със своя биогенетичен закон“ (Kinkel, 1926 b, p. 88), който е безсъдържателен и безсмислен. Опонентът оспорва това твърдение и му отговаря – стр. 89.

Кинкел завършва своя отговор с поместването на отзиви (извадки от писма) от чуждестранни автори за неговите трудове, така читателят ще може да съпостави критиката на М. Димитров с тези отзиви. Сред тях е и писмото от Ото Ранк, асистент на Фройд.

Полемика между Иван Кинкел и Димитър Михалчев

Проф. Михалчев публикува своя статия, която, според Кинкел, „една твърде темпераментна статия, насочена формално против труда му „Методите на познанието в съвременната социология“, С., 1931“ (Kinkel, 1940, p. 3). Но Михалчев критикувал и публичните сказки, които опонентът му изнасял в София и други градове.

Психоаналитикът отбелязва, че целта на тези сказки е била да запознава научната и широката аудитория със социологията и биологията.

Според Кинкел, тъй като Димитър Михалчев имал противоположна позиция относно тезите на Кинкел, той се чувствал „твърде засегнат“.

Д. Михалчев, анализирайки въпросния труд на Иван Кинкел, твърди, че психоаналитикът не изяснил какво разбира под социология. Кинкел отговаря, че това твърдение е „съзнателна и преднамерена заблуда“ (Kinkel, 1940, p. 6), тъй като той още в увода дава такова определяне на предмета на социологията. Действително това е така (С.М.). На стр. 15, И. Кинкел доуточнява и разширява разбирането си за предмета и обхвата на социологията.

Според Михалчев, Кинкел не бил разбрал какво е „общество“ и „обществено явление“. Кинкел оспорва тълкуванията на своя опонент и отговаря, че социолозите не отделят природата и нейните закони от общественото битие (Kinkel, 1940, p. 9).

По-нататък авторът констатира още заблуди, внесени от Михалчев в неговата статия. Една от тях е, че Кинкел не знаел началата и законите, които определят общественото развитие, а е търсил „извън-обществени природни принципи“, в които Кинкел бил „влюбен“ (Философски преглед, с. 163, 164). Кинкел опровергава тези твърдения и ги определя като „заблуди“ и обяснява своите разбирания на страниците на статията.

Спорът по-нататък се превръща в терминологично-методологичен. Кинкел аргументирано излага своята позиция и с научни доводи оспорва твърденията на своя опонент (Kinkel, 1940). Аргументацията включва и позоваване на различни автори, както и анализ на техни трудове.

Разяснявайки своите възгледи, психоаналитикът пише: „човешкото общество, произлязло непосредствено от животинското царство е свързано с природата чрез множество нишки,“ (Kinkel, 1940, p. 18).

Като цяло може да се обобщи, че Кинкел е не толкова догматичен в разбиранията си, по-скоро той разглежда обществото и обществените явления холистично и намира основания да свърже теоретични парадигми, които на пръв поглед са противоположни. Докато Михалчев е по-праволинеен в разбиранията си, подходът на Кинкел може да се определи и по-екологичен, той изследва явленията в тяхната свързаност с други, изследва ги от към техният генезис и развитие. Михалчев взема обществото като даденост, без да отчита неговото обособяване от природата преди милиони години и без да отчита законите, по които е вървяло това развитие. За Михалчев началата на обществената действителност няма нищо общо с природните начала и закони.

Кинкел критикува Михалчев, че не познава съвременните обществени науки, без чието познаване не е възможно разглеждането на социологическите проблеми (например политическата икономия) (Kinkel, 1940). Затова той препоръчва на своя опонент да прочете курс по политическа икономия (Kinkel, 1940). Леко язвително звучи, че „тия полезни научни истини, макар и елементарни, сигурно, значително ще увеличат научния багаж на г. Михалчев и много ще го улеснят при разглеждането на социологичните проблеми“ (Kinkel, 1940, p. 22).

Най-същественото, или както казва Кинкел – „пикантното“ е, че Михалчев не познава концепцията на Историческия материализъм, въпреки, че я изповядва в разбиранията си и в критиките си (Kinkel, 1940, p. 23). Кинкел отбелязва, че Историческият материализъм не излиза в своята концепция за обществото от природните начала и закони. Той цитира тези на Маркс и трудът на Енгелс „Лудвиг Фойербах“. „А пък г.

Михалчев мисли, че историческия материализъм отделя напълно обществото от природата и утвърждава неговата пълна автономност“ (Kinkel, 1940, p. 26).

Михалчев не е разбрал и учението на Емил Дюркем (Kinkel, 1940), затова Кинкел се съмнява в неговата „специализация“ напоследък по въпросите на социологията.

Михалчев събаря, разрушава и унищожава цели области от социологията, защото „те не съвпадат с неговата новооткрита оригинална „социология“ (Kinkel, 1940).

Полемика между Любомир Русев и Михаил Димитров

Като един от основните критици на психоанализата, философът Михаил Димитров публикува статията „Психоаналитичното учение на Фройд“ („Философски преглед“, год. 2, кн. 2), в която е оспорено психоаналитичното учение. В следващия брой на същото списание („Философски преглед“, год. 2, кн. 3) Любомир Русев отговаря на М. Димитров и така се поражда научна полемика. В какво се състои тя?

Любомир Русев, след като прочита статията на своя опонент, сочи като погрешно твърдението му, че едно от основните понятия на психоанализата е „безсъзнателно“. Според Русев това понятие идва от руския превод на Фройд, на български език използва понятието „несъзнавано“. В смисъла на тези две думи има семантични различия.

В своята статия М. Димитров пише, че монографията на Фройд и Бройер „Изследване върху хистерията“ почива върху наблюденията над една мома (има се предвид случаят „Ана О.“). Любомир Русев посочва, че Димитров всъщност не е чел произведението, тъй като то почива върху още 4 случая на Фройд.

Русев намира като неточност твърдението на Димитров, че при „Ана О“ има „забравено емоционално преживяване“. Според него Фройд никъде не твърди такова нещо. Той говори, пише Русев, че пациентката само е потиснала известно свое преживяване, което на свой ред е предизвикало патогенни прояви.

Друг момент от критиката е по отношение на твърдението на Димитров, че се „изтласкват неприятните влечения“. Русев пише, че и тук Димитров си съчинява, тъй като се изтласкват („изтикват“) както неприятни, така и приятни преживявания, които противоречат на личния идеал, съставен от моралните съображения на индивида.

Л. Русев критикува М. Димитров и по отношение на влеченията, съставляващи несъзнаваното. Според Димитров тези влечения имат полово естество. Психоаналитикът цитира Фройд относно детската сексуалност и представя виждането

му за двата периода на детската сексуалност – орално-канибален и садистично-анален. Те са локализиращи в съответни ерогенни зони, но без още у детето да се е развил полът. Децата са бисексуални (по произведение на Фройд от 1912 г.). У Фройд има понятия за инфантилна сексуалност но не и за „полова страст или полови отношения у децата“, което е твърдение на М. Димитров. В критиката си Русев пише, че Фройд свързва детската сексуалност с рудиментни хедонистични изживявания.

Нашият психоаналитик пише, че Димитров има „въображаемо разбиране за психоанализата“. Критикува го и по отношение на изложеното от Димитров по отношение на израза „либидоносен компонент на половия детски инстинкт“, което показва не познаване на психоанализата.

Друг момент от статията на Димитров, която е критикувана е по отношение на обекта на любовта у децата (Едипов и Електра комплекс); Димитров пише за „полова страст“. Отговорът на Русев е: „За никакво либидо, за никакъв ерос... не става въпрос... При това г. Димитров твърди, че според Фройд „децата знаят цялата история на отношенията между родителите, за да желаят да заместят единия или другия съпруг“ (286-287).

Русев прави извод, че Димитров не познава учението на Фройд, измисля си понятия и несъществуващи идеи.

Отговорът на Михаил Димитров:

На първо място, за да се изложи една теория не е необходимо да се цитират всички съчинения. По отношение на понятието „безсъзнателно“, той се защитава, като заявява, че терминологията е нещо условно и, че под безсъзнателно той разбира несъзнавано.

Философът оспорва критиката на Русев, като я намира за неоснователна и по отношение на въпроса за изтласкването: „Не без изненада прочетох твърдението на г. Русев, че съм „съчинявал“, като пиша, че се „изтласкват неприятни преживявания. Изтиква се, добавя г. Русев и приятни влечения, доколкото противоречат на личния идеал. Г. Русев забравя, че щом дадени душевни съдържания противоречат на общите изисквания на личността, те стават неприятни, появяват се конфликти“ (289).

Димитров не е съгласен, и съответно дава отговор, и по критиката на Русев, свързана с филогенетичната страна на безсъзнателното.

Отговаря на критиката относно влеченията от полово естество у децата чрез възгледи на Фройд и Кинкел. Като емоционален отговор, Димитров на свой ред заявява, че Русев нищо не разбира от Фройд.

Заклучение

Психоаналитичното творчество на Иван Германович Кинкел, Любомир Русев, Младен Николов, д-р Буко Исаев, Найден Шейтанов, Илия Лингорски и други, е малко познато, дори и на специалистите.

Българските представители на психоанализата развиват изключително мащабна популяризаторска дейност, като превеждат, макар и малка част от съчиненията на Фройд, пишат редица брошури, статии в ежедневници и научни списания, и най-вече като изнасят стотици беседи и лекции в цялата страна, и по този начин запознават широки обществени кръгове с основните идеи на психоанализата, сред които са учители, лекари, юристи и др. (Stoiev, S., 1969; Mavrodiiev, S., 2017 and other)

Макар, че психоанализата се развива свободно у нас едва малко повече от две десетилетия – до средата на 40-те г. на XX век, тя едно успешно движение, което обогатява не само направленията в българската психология към онзи момент, но и дава нови възможности и гледни точки за тълкуване на редица социални феномени, религия, изкуство и др. Българските психоаналитици оставят след себе си значима научна продукция, която ще бъде забранена от новата политическа власт, установила се пред 1944 г. у нас. Върху творчеството на българските психоаналитици ще бъдат поставени идеологически етикети като „буржоазно учение“, „идеалистическо“ и пр. Въпреки наложената като единствено правилна марксистко-ленинска философия и методология, и тотално отричане на фройдисткото учение, интересът към него не изчезва сред критично настроените интелектуалци в периода 1944 – 1989 г. След 1989 г., психоанализата отново се възвръща в интелектуалното пространство.

Представителите на фройдизма са в основата на създаването на първото психологическо дружество в България през 1921 година. Сред учредителите на дружеството са психоаналитиците Иван Кинкел и Младен Николов.

Нашите интелектуалци допринасят за обогатяването на самото общество с нови ценности, и насоки на мислене. Тяхното дело и творчество трябва да се познава. Идеите, които развиват в първата половина на XX век не са загубили своята актуалност и следва да се познават както от специалистите, така и от по-широк кръг хора.

Funding/Financial Support

The author has no funding to report

Other Support/Acknowledgement

The author has no support to report.

Competing Interests

The author has declared that no competing interests exist.

References

- Avtorski Kolektiv. (2000). *Balgarskata filosofska kultura prez XIX – XX vek, biografichno-bibliografski spravochnik*. Collective works. [Bulgarian Philosophical Culture in the 19th - 20th Centuries, biographical and bibliographic reference book]. Publishing House LIK.
- Kinkel, I. (1926a). *Psihoanaliz v sotsiologiyata* [Psychoanalysis in Sociology]. Vlaykov, T. (Ed.) *Democratic Review*, 2.
- Kinkel, I. (1926b). *Sabaryaneto na analitichnata psihologiya ot g-n. Mihail Dimitrov*. [The demolition of analytical psychology by Mr. Mikhail Dimitrov]. Publishing House Fakel.
- Kinkel, I. (1940). *Sotsiologiyata v osvetlenieto na edin filosof ili nauchnite nedorazumeniya na g-n prof. Mihalchev* [Sociology in the light of a philosopher or the scientific misunderstandings of Mr. Prof. Mihalchev]. Publishing House KOOP.
- Mavrodiev, S. (2017). *Psihoanalitichното tvorchestvo na Ivan Kinkel*. [The psychoanalytic work of Ivan Kinkel]. Publishing House "Neofit Rilski".
- Mavrodiev, S. (2021). *Psihoanalitichното tvorchestvo na Lyubomir Rusev*. [The psychoanalytic work of Lyubomir Rusev]. Publishing House "Neofit Rilski".
- Mihalchev, D. (1929). *Uvodni dumi*. [Foreword]. *Philosophical Review*, 1. Publishing House Grafika.
- Stoev, S. (1969). *Froydizmat i preodolyavaneto mu v Bulgariya*. [Freudism and its overcoming in Bulgaria]. Publishing House Prof. Marin Drinov.

About the Author

Stoil Lyubenov Mavrodiev is Associated Professor, Ph.D, DSc. in Department of Psychology at South-West University "Neofit Rilski". His scientific interests are in the field of History of Psychology, Basic Problems of Psychology, Psychoanalysis, Psychology of Stress and Health Psychology, Forensic Psychological Expertise. He has worked in the field of Transport Psychology. He was a forensic expert in psychology, at the beginning of his career he was a school psychologist.

Corresponding Author's Contact Address [\[TOP\]](#)

South-West University "Neofit Rilski", Department of Psychology,
66 str, Ivan Mihajlov,
2700 Blagoevgrad, Bulgaria.

Email: stoil_m@swu.bg